

Свети Теодор Студит

**Писмо Платону, своме духовном оцу,
о поштовању икона**

1. Када се речју обраћамо теби, који си наша свештена глава, ми себе тешимо. Јер шта је за сина утешније него да разговара са оцем, и то са таквим и тако великим, чију врлину славе многи градови, земље и острва. Такав је мој љубљени отац, иако плод није налик на дрво, због ништавности маленкости моје. Ти стојиш пред нама као правило побожности, и не само пред нама, него и пред свима који су се определили за право богопоштовање, који се окриљују храброшћу и побуђују се на добро подвизавање.

Иако је твоја светиња одавно тражила да речју одговорим (и објасним) како треба поштовати часну икону Христову — не као не знајући, него желећи тиме да побудиш моју неразбориту реч — ја тада нисам успео да одговорим. Сада пак, сетивши се тога, сматрам да треба, колико ми је то могуће, да испуним што ми је поручено, уз помоћ твојих светих молитава, мада сам нешто о томе, можда и довољно, рекао на другом месту.

2. Дакле, свака уметничка школа јесте слично изобраење (подобие) онога чија је то слика, и она у самој себи подражавањем показује нацрт (тј. карактер) прволика, као што о томе говори искусни у божанским стварима Диомисије (Ареопагит): „Истина се показује у подобию (тј. у свом ликовном облику), прволик — у слици (икони); свако од њих је у свакоме, осим разлике суштине.”

Тако, ко се поклања икони, поклања се ономе кога икона верно показује. Јер се он не поклања суштини иконе, него насликаноме на њој; нити он идентичношћу поклоњења раздељује икону од прволика (архетипа), јер је икона сличношћу изобраења идентична са прволиком. Стога и Василије Велики вели: „Царем се назива и слика царева, па ипак нису

два цара. Јер се тиме ни моћ (царска) не двоји, нити слава дели. Јер, као што је једно господство и власт (Божја) који нама владају, тако је и славословље које ми узносимо (Богу) једно, а не многа. Јер част слике (иконе) прелази на прволик (прототип)." Ако дакле, част (која се одаје икони) прелази на прволик, онда почасно поклоњење није једно ово а друго оно, него је једно и исто, као што је један и исти прототип (прволик) којем се одаје поклоњење на икони.

3. Једно је природна икона, а друго је икона (настала) подражавањем. Једна (тј. она прва) нема природну разлику према (своме) узроку, него ипостасну (личну) разлику, као Син према Оцу. Јер је друга ипостас (личност) Сина а друга Оца, док им је природа очевидно једна. Код друге пак иконе (тј. оне настале подражавањем) обратно је: она има природну разлику, али нема ипостасну, као — слика Христова према (самоме) Христу. Јер друга је природа материје слике, а друга Христова, али лице није друго, него једна и иста личност Христова, макар и била насликана на икони.

Јер исти божанствени Василије опет говори: „Што је тамо икона подражавањем, то је овде Син по природи; и што је у репродукцијама уметности сличност изображења по спољашњем изгледу (по обличју), то је у Божанској и Несложеној Природи јединство кроз заједничност Божанства."

4. Запази, дакле, разлику: код природне иконе и (њеног) узрока, то јест Сина и Оца, пошто је једна природа — једно је и поклоњење (Оцу и Сину), по идентичности природе, а не ипостаси. Пошто исповедамо једну природу (Свете Тројице), исповедамо и једно поклоњење и славословље Свете Тројице, али три Ипостаси: Оца и Сина и Светога Духа. Док код иконе (настале) подражавањем и код њеног прволика, то јест код Христа и иконе Христове, пошто је једна Ипостас Христа — једно је овде и поклоњење, и то очигледно по идентичности те једне Ипостаси, а не по различитости природа Христа и иконе.

Ако пак кажемо да, као што је једно поклоњење икони и прволику по идентитету ипостаси, тако је (једно) и по идентитету природе, онда не признајемо разлику слике и насликанога него ће бити како једна ипостас тако и једна природа иконе Христове и самога Христа, и — ми упадамо у јелинско многобоштво, обоготворавајући сваку материју која се употребљава за сликање иконе Христове. Овде ћемо отворити уста иконоборцима да нас оптужују да, клањајући се Једноме Боту у три Ипостаси, ми се клањамо и многим боговима и поштујемо их.

5. Ако опет неко каже да се поклоњење икони не односи на прволик ни по идентичности ипостаси ни по идентичности природе, онда је он очигледно разделио моћ и одвојио славу прволика од иконе, те тако клањајући се икони Христовој, он чини јавно идолопоклонство, уводећи не једно него два поклоњења. Управо се то и старају да докажу иконоборци, одричући у том случају, што је и нормално, да је Христос описив по телу, чиме бивају изобличени да безбожно мисле, једнако са онима који сматрају да је Бог само привидно и у машти дошао к људима на земљи. Но нека безбоштво и једних и других буде подједнако вргнуто у таму њима својствену.

Истинита пак вера хришћана, као што је већ речено, исповеда да, као што је у Светој Тројици једно поклоњење због заједничности Божанства, тако и за икону Христа исповеда једно и исто поклоњење због идентичности Ипостаси Христове. Јер се једној и истој Ипостаси поклањамо, макар она била и насликана. Иначе то неће бити икона ако се чашћу (поштовањем) одваја и раздељује од свога прволика, него ће то бити нека самостално постојећа ствар. Тако, дакле, и у поклоњењу икони Христовој остаје једно поклоњење и славословље Свехвалне и Блажене Тројице.

6. Можда ће неко смислити да каже и ово: пошто поклоњење јесте служење (латриа — божанско служење), онда ће се десити да се икони Христовој приноси иста служба која се приноси Светој Тројици. Такав човек,

међутим, очигледно не зна разлику у поклоњењу: јер се ми поклањамо Светима, али им не указујемо божанско служење; они су над нама и руководе нас у закону Божјем, али им не служимо на божански начин.

Затим, такав човек треба још да зна да поклоњење не бива самој суштини иконе, јер је то неумесно и својствено је онима који служе твари већма него Творцу (Рм. 1,25), него се оно (тј. поклоњење) одаје у Христовој икони поклањаноме Христу, док материја иконе остаје саевим незаједнична (непартиципантна) у односу на Христа коме се клањамо у слици, што је својствено Ипостаси Христовој, одвојеној од материје, мада се у овој сагледава.

7. Ово је, чини ми се, слично примеру с огледалом: јер се и у огледалу описује лице огледајућег се, но сличност лика остаје ван материје огледала. И ако би човек хтео да пољуби свој лик у огледалу, он не би захватио материју, јер није због ње ни пришао огледалу, него због изображеног (у огледалу) лика свога, због кога је и пришао материји огледала. Но чим се удаљи од огледала, заједно с њим удаљиће се и његово обличје у огледалу, јер нема ничега заједничког са материјом огледала.

Тако исто бива и са материјом иконе: кад се изгуби (или уништи) лик који је на њој био видљив, и на кога се односило поклоњење, онда материја остаје без поклоњења, јер ништа не заједничари са дотичним ликом.

8. Узмимо опет (за пример) прстен на којем је нацртан лик цара, па нека се отисне у воску, у смоли, у глини. Печат (са ликом) ће на свима материјама бити један исти и непроменљив, а материја ће се једна од друге разликовати. Лик печата није ни могао не остати неизмењен у различитим материјама, јер није имао ништа заједничког са тим материјама; лик је у замисли одвојен од њих, и он остаје у прстену.

Тако бива и са ликом Христовим: нека је на било каквој материји насликан, он нема ничега заједничког са материјом на којој се показује,

остајући у Христовој Ипостаси, чије и јесте својство.

9. И просто речено: не одаје се божанско служење икони Христовој, него Христу коме се на њој клањамо; а њој (икони) треба се поклањати због идентичности Ипостаси Христове, без обзира на разлику суштине иконе.

10. Тако дакле, како се мени чини, поклоњење икони Христовој заснива се на учењу Светих Отаца, и, ако се ово (поштовање) укине, потенцијално се укида и сам домострој Христов, те ако се икони (Христовој) не поклањамо, онда истовремено укидамо и поклоњење Христу.

11. Стога, о! божанствени оче, треба са страхом и побожношћу приступати икони и поклањати јој се, јер поклоњење прелази на Христа; и треба веровати да на њу силази божанска благодат и да она пружа освећење, онима који јој приступају са вером. Јер и код слике (типоса) животворног Крста, и код иконе Свесвете Богородице, и код свих Светих — свако освећујуће поштовање (проскинисис — поклоњење) икона усходи преко њихових прволикова ка самоме Богу.

Зато је једно и једино божансно поклоњење (латревтики проскинисис) Светој и Једносушној Тројици, и ради Ње су ова различита поклоњења другима, јер се Њој јединствено и узносе сва друга поклоњења.

12. Ако ли сам по незнању рекао нешто погрешно, или мање од потребнога, или прековише, ти као добри отац благоизволи да једно исправиш, друго допуниш, а треће одстраниш, молећи и умољавајући Бога за моју ништавност, еда бих и ја правилно мислио, и непогрешно говорио, и беспрекорно поступао.

Превео са грчког Атанасије Јевтић